

Сухомлинського для дітей найдешевше з яких, до речі, коштує 123 гривні, що в свою чергу свідчить про наявність попиту на дану продукцію, а, отже, про актуальність поглядів В.О. Сухомлинського і на сьогоднішній день.

Висновки. Таким чином, підводячи підсумки, можна сказати, що творча спадщина В.О. Сухомлинського широко та різнопланово представлена в українському сегменті мережі internet. Основними формами є відео матеріали та різнопланова текстова інформація. Сайти академічних установ подають, як правило, всю повноту його творчості. Сайти загального користування зосереджуються на літературній спадщині. Завдяки доступності увесь цей масив можна успішно використовувати і як джерело інформації і як ілюстративний матеріал. Отже, можна стверджувати, що творча спадщина Сухомлинського на сьогоднішній день така ж актуальна для суспільства, як і в момент створення.

Література:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=8cran6IDxfQ>
2. <https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title>
3. <http://dakiro.kr-admin.gov.ua/vonks/sukhomlinsky/exh.php>
4. <https://mala.storinka.org>
5. <http://ditky.info/publ/suhomlynskiy/21>
6. <https://derevo-kazok.org/kazki-vasilja-suhomlinskogo/>
7. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgiirbis_64.exe
8. <http://dnpb.gov.ua>
9. www.history.org.ua
10. http://suhomlschool1.at.ua/index/muzej_v_o_sukhomlinskogo/0-35
11. www.booklya.ua

Рубан Г.В.,
студентка Коледжу МД КНУТД,
керівник Зінченко О.І.
викладач КМД КНУТД

УРОКИ ВИДАТНОГО ПЕДАГОГА ЯК НЕВИЧЕРПНА СКАРБНИЦЯ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті на основі аналізу наукового доробку В. Сухомлинського розкрито особливості розвитку творчої особистості школярів, розглянуто проблему розвитку творчих здібностей учнів у процесі взаємодії з іншими складовими – індивідуальними особливостями дитини, її світоглядними позиціями та морально-естетичними якостями. Стаття присвячена дослідженню ідей В. Сухомлинського щодо формування особистості та ідей розвитку в педагогічній теорії та практиці сучасної школи, висвітлено шляхи й засоби формування творчої особистості школяра.

Вступ. Розбудова України як незалежної держави супроводиться інноваційним розвитком освіти. Метою державної освітньої політики є створення умов для розвитку особистості і її творчої реалізації.

Одним із найперспективніших шляхів удосконалення навчального процесу є впровадження методів активного навчання, що будуть сприяти розвитку творчих здібностей школярів. Не замінюючи собою традиційних, методи активного навчання розширюють їх межі і можливості, припускають практичне застосування знань з урахуванням конкретних умов, у конкретних колективах, з конкретними людьми. Саме інтелектуальна робота над матеріалом, власне творча активність дітей призводять до запам'ятовування матеріалу навіть тоді, коли не стоїть спеціальне завдання запам'ятати.

Вклад основного матеріалу. На сьогоднішній день у педагогічній науці проблема вияву творчого потенціалу, творча праця, творча діяльність, творчий підхід до розвитку здібностей учнів набула широкого розголосу.

Василь Сухомлинський – засновник новаторської педагогіки, письменник, заслужений учитель України. У спадщині педагога знайшли предметне відображення і ґрунтовно та оригінально, не стандартно розроблені ряд надзвичайно актуальних проблем навчання, освіти, виховання і розвитку школярів, які стосуються проблеми розвитку творчої особистості і заслуговують на вивчення та творчу реалізацію.

Спадщина Василя Сухомлинського надзвичайно багатогранна, та в центрі його уваги передусім — дитина, особистість, її духовний світ та моральні цінності. Проектування людини він вважає найголовнішим у педагогічній роботі. Методика такого проектування передбачає системи розвивального навчання, самостійність і самобутність життя дитини, її право на щастя, яке може дати родина, школа, найближче оточення. Учиння має бути радістю, а не тягарем. Виховання дитини Василь Сухомлинський розглядав у контексті різноманітних видів діяльності.

Педагог запропонував чимало оригінальних методів, прийомів, форм навчання та виховання, спрямованих на розвиток творчих, розумових та фізичних здібностей.

Творчі здібності — це діяльність людини, спрямована не тільки на творення нових за змістом та формою матеріальних та духовних цінностей, але й на розвиток самої особистості.

Творчість видатний український педагог трактує як могутній стимул духовного життя. Відсутність творчого начала в духовному житті вбиває інтерес до навчання [8, с.565]. Цілком справедливо він зауважує: «Дайте дитині радість розумової праці, радість успіху у навчанні» [6, с.159].

Велике значення для дитячої творчості мають соціальні контакти, у які вступає дитина із самого початку життя. Відразу ж після свого народження дитина зустрічається із соціальним оточенням, яке складається з її батьків. Саме батьки та батьківська педагогіка мають величезний вплив на розвиток дитячої особистості, на формування її власної Я-концепції, тобто системи уявлень про себе, на основі якої вона взаємодіє з іншими людьми. У процесі виховання людської особистості навколо неї діє багато різноманітних сил, які так чи інакше впливають на її розвиток, у тому числі і на розвиток обдарованості: сім'я, особа, педагог. Колектив, особа вихованця, його духовне життя, інші сили, такі як вулиця, друзі, знайомі. Порівнюючи дитину з брилою мармуру, Сухомлинський «бачив коло неї дуже багато скульпторів, кожен з яких має за мету вирізати скульптуру. Але не завжди ці скульптури діють, як злагоджений симфонічний оркестр. Так, чи інакше, саме педагог має стати, за його словами, «чутливим, мудрим, досвідченим, обережним і сміливим диригентом»

цієї гармонії, гармонії творення людини» [2, с.72]

Значним творчим відкриттям стали уроки мислення, що проходили на лоні природи. Вони навчали учнів не лише спостерігати, а й думати, будувати систему причинно-наслідкових зв'язків, описувати.

Василь Олександрович зазначає вагому роль казки у навчанні дітей мислити, фантазувати, бачити незвичайне у звичайному, завдяки яскравому емоційному забарвленню казкових образів. «Казка є тим різцем, який відточує найтонші риси індивідуального мислення кожної дитини і водночас розкриває дитячі серця назустріч одне одному» [4, с.510].

Великого значення надає проблемі формування у школярів здатності до наукової творчості. Розуміючи природу дослідницької діяльності – від задуму до здійснення – він у своїй педагогічній праці створював для школярів ситуації випробування, міркування, спілкування, які сприяють сприйманню, усвідомленню та оцінюванню задуму, імпровізації (веденню пошуків, формуванню наочно-чуттєвого уявлення образу, фантазуванню). Працюючи в кімнаті технічної творчості, конструювання і моделювання, учні привчалися освоювати різноманітні форми дослідницьких дій, шукати закономірності, набували вмінь та навичок практичного інтелекту. Таким чином, залучаючи учнів до дослідницької творчості, педагог дбав про створення гармонії умінь і знань.

Отже, педагог наочно показував, що знання набувають практичного значення, дитина вчиться мислити, осмислювати й засвоювати нові знання на основі вже відомого, це чи не найважливіша з тез [2, с.169].

Як пояснити здатність дитини успішно оволодіти знаннями? Діалектика мислення привела його до важливих і плідних поглядів, на яких ґрунтувалися новаторські знахідки й відкриття: для того, щоб учень хотів вчитися, він повинен уміти вчитися. Інтерес підтримується успіхом, до успіху веде інтерес, а він, в свою чергу, викликає пізнавальну активність і самостійність. Сухомлинський ставить перед школою задачу озброїти дітей інструментами самоосвіти, що будуть використовуватись ними протягом всього подальшого життя.

У його педагогічній системі категорія особистості займає центральне місце. Дитина — це активний і самодіяльний індивід, який не "вчиться на дорослого", а живе повноцінним і цікавим життям. Дитина — це розвиваюча система індивідуальних характеру, темпераменту, розуму, інтересів, бажань, почуттів якостей в єдності з соціально економічними відношеннями, тобто через школу, сім'ю, вулицю, село, друзів, працю. Кожна дитина — цілий світ, світ, що не відкритий і не досліджений.

Одним із основних положень у системі поглядів на сутність навчально-виховного процесу є положення про неповторність кожної дитини. «У практиці своєї виховної роботи ми виходимо з того, що людина неповторна ...», — пише Василь Олександрович у праці «Духовний світ школяра» [3, с. 284]. «Людська індивідуальність дитини неповторна ...», — повторює він у праці «Розмова з молодим директором» [10, с. 449]. Мабуть, доречним буде навести тут і слова Г. Гейне, на які посилається у праці «Серце віддаю дітям»: «Кожна людина — це світ, який з нею народжується і з нею вмирає. Під кожною могильною плитою лежить всесвітня історія» [7, с.97]. Положення про неповторність кожної дитини є немовби наріжним каменем, на якому побудована вся система поглядів на проблеми навчання й виховання.

Видатний педагог виявив, що реалізувати індивідуальний підхід до школярів можна лише на основі вивчення їхніх індивідуальних здібностей, нахилів, особливостей. Це сприятиме успішній діяльності після закінчення школи.

Найчастіше предметом обговорення були непомітні учні, яких Василь Олександрович відносив до важких дітей. Спільно педагоги підбирали для такої дитини види діяльності, що могли б її захопити, привести до особистого успіху [9, с. 57–58]. На одному із засідань «педагогічного понеділка» колектив у ході обговорення доповіді директора школи на тему «Формування здібностей і потреб учнів» прийшов до висновку, що «справжнє навчання – це індивідуальне творче формування дитини».

Також педагог стверджував, що немає бездарних і лінивих дітей, «У кожної людини, - пише Сухомлинський у статті «Людина неповторна», - є задатки, обдаровання, талант до певного виду або кількох видів діяльності. Він акцентує увагу на необхідності розвивати здібності і таланти всіх без винятку дітей, що прийшли до школи. «Ми глибоко переконані в тому, — пише в уже згаданій вище статті, — що немає людини, яка в належних умовах, за вмілого виховання не виявила б свого самобутнього, неповторного таланту. П'ятсот вихованців, духовне обличчя яких ми повинні сформувати, — це п'ятсот неповторних талантів і обдаровань. Поважати в кожному учневі людину, виявляти до нього гуманне ставлення — це насамперед розкрити в ньому таку людську неповторність».

Особливу увагу звертав педагог-гуманіст на специфіку роботи з дітьми із заниженою здатністю до навчання. З такими дітьми треба працювати тонко, делікатно, з індивідуальним підходом. Ці діти не повинні відчувати своєї неповноцінності. Таких учнів вважає найтендітнішими, найніжнішими квітами в безмежно різноманітному квітнику людства. Адже не їхня вина в тому, що вони прийшли до школи кволими, слабкими, з недостатньо розвинутою здатністю до розумової праці. Важкі учні потребують індивідуальної допомоги на уроках і після них, додаткових пояснень, спеціально підібраних завдань. Як радив Василь Олександрович, педагог має, набравшись терпіння і віри, не дорікати такій дитині, а підтримувати її, допомагати їй повірити у свої сили. Учителі повинні дбати про нормальне навчання таких дітей. Вони мають прищеплювати важким дітям «радість думання над книжкою» під час самостійного читання.

На основі глибокого і всебічного вивчення дітей підліткового віку Василь Олександрович прийшов до висновку, що кожна дитина думає по-своєму (швидко чи повільно). Тому потрібно дати кожному учневі «час для роздумів, для осмислення матеріалу, враховуючи те, що в класі завжди є вихованці, які повільно думають» [3, с. 330]. І це є, як вважав учений, неодмінним правилом організації інтелектуальної праці в школі.

Цікавим задумом є запровадження в усіх класах, починаючи з четвертого, години улюбленого предмета (години творчості), де кожен учень за розкладом вивчатиме питання, що його цікавлять, заглиблюватиметься в теорію [12, с. 137–138]. Педагогічний колектив, очолюваний Василем Олександровичем, прагнув, що «щоб кожний вихованець досяг в улюбленій справі значних успіхів – майстерності, досконалості в праці».

Педагог висловлював міркування, що ефективність виявлення здібностей, нахилів, покликань учнів під час праці безпосередньо залежить від творчого вчителя. Учений переконував, що педагог має стати зразком для учня у праці, «його любимою людиною». Також слід створити атмосферу творчої діяльності, що спонукало б учнів до занять тією чи іншою справою.

Для реалізації індивідуального підходу до учнів учитель сам має бути індивідуальністю, «живою особистістю, яка допомагає підліткові пізнати не лише світ, а й самого себе», «зразком багатства духовного життя», який може зацікавити, надихнути, захопити підлітка [8, с. 383]. Василь Олександрович підкреслював, що у вихованцях дримають задатки талановитих

фахівців з різних галузей, які можуть розкритися з допомогою вихователя. Вчитель має «запалювати іскорки творчості і добиватися, щоб вони горіли яскравим вогником», володіти певним видом праці й захопити ним учнів [12, с. 132].

Висновки. Педагогічна спадщина – джерело творчості та глибокого вивчення практичного досвіду для кожного вчителя. Вона відкриває нові можливості для формування і вдосконалення педагогічної майстерності. Теоретичні положення й методичні знахідки щодо формування творчої особистості школяра є вагомим і помітним внеском у вітчизняну й світову педагогіку. Вони актуальні як у теоретичному, так і в практичному аспекті. «Творчість» як педагогічну категорію видатний педагог-вчений розглядав як єдність інтелекту, волі, моральних якостей, емоцій дитини, як глибоко своєрідну сферу духовного життя дітей, в котрому яскраво виявляється індивідуальна самотність кожної дитини, як одну з умов утвердження моральної гідності, самоповаги.

Висловлені і практично апробовані прогностичні ідеї щодо індивідуального підходу в наш час є особливо актуальними й мають бути фундаментом на шляху побудови особистісно орієнтованої моделі освіти в Україні.

Література.

1. Этюды о . Педагогические апокрифы / Составление, предисловие, послесловие, комментарии, вступления к частям книги . – Акта-издание, 2008. – 430 с.
2. Сухомлинський виховання всебічно розвиненої особистості // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 1. – С. 55–208.
3. Сухомлинський світ школяра // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 1.– С. 209–400.
4. Сухомлинський В. Методика виховання колективу // Вибр. твори: У 5-ти т. – Т.1. – К., 1976. – С. 405-637.
5. Сухомлинський поради учителю // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 2. – С. 417–654.
6. Сухомлинський В. Як виховати справжню людину // Вибр. твори: У 5-ти т. – Т.2. – К., 1976. – С. 149-416.
7. Сухомлинський віддаю дітям // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 3. – С. 7–279.
8. Сухомлинський громадянина // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 3. – С. 283–582.
9. Сухомлинський середня школа // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 4. – С. 7–390.
10. Сухомлинський з молодим директором // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 4. – С. 391–626.
11. Сухомлинський В. О Людина неповторна // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 80-96.
12. Сухомлинський В. О Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 122–139.
13. Сухомлинський В. О Народний учитель // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 239–255.
14. Сухомлинський В. О Тайники перевантаження // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 223–229.
15. Сухомлинський В. О Вчити вчитися // Вибр. тв.: в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 426–436.